

No. 100597

Bijl.: een

Betr.: Voorbereidingen van de C.P.N.
voor opbouw illegaal partij-
apparaat.

Z E E R G E H E I M .

Ik heb de eer Uwe Excellentie als bijlage bij dit schrijven een door een mijner medewerkers samengesteld rapport te doen toekomen, waarin verwerkt is de informatie welke verkregen werd over de voorbereidingen van de C.P.N. voor de opbouw van een illegaal partij-apparaat.

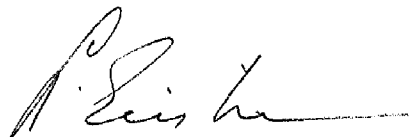
Ik ben mij volkomen bewust van het grote belang Uwerzijds om te dezen zo volledig mogelijk ingelicht te zijn, teneinde eventuele uit te vaardigen Regeringsmaatregelen zo doeltreffend mogelijk te doen zijn. Vanzelfsprekend wordt al het mogelijke gedaan om de communistische activiteit ten deze op de voet te volgen, doch zoals in de bijlage nader wordt uiteengezet, is zulks uitermate moeilijk.

Mochten nadere inlichtingen over de activiteit van de C.P.N. in de aangeduide richting te mijner beschikking komen, dan zal ik niet nalaten U ook daarmede in kennis te stellen.

Gezien het streng vertrouwelijke karakter van de in de bijlage verwerkte informatie en daarbij in aanmerking nemende dat een groot deel er van nog in de operationele phase verkeert en de betreffende bronnen zeer kwetsbaar zijn, moge ik op een zeer voorzichtig hanteren van dit rapport bij U aandringen.

Z.E. de Minister van Binnenlandse Zaken werd op gelijke wijze ingelicht.

HET HOOFD VAN DE DIENST

Mr. L. Einthoven.

Aan Zijne Excellentie
de Heer Minister-President
Plein 1813, no 4
te
's-GRAVENHAGE.

Gedachtig aan de tijdens de bezetting opgedane ervaring, viel te verwachten, dat toespitsing van de tegenstelling Oost-West de C.P.N. aanleiding zou geven zich te bezinnen op de tijdige voorbereiding van een illegaal partij-apparaat. Dat men in communistische partijkringen inderdaad niet onopgemerkt voorbijging aan de mogelijkheid dat van Regeringswege voorschriften zouden worden uitgevaardigd, welke de legale partij-activiteit onmogelijk zouden maken, is in het nu pas verstreken jaar reeds herhaaldelijk gebleken. Diverse malen werd door sprekers in besloten bijeenkomsten de beduchtheid voor een door de overheid uit te vaardigen verbod van de partij kenbaar gemaakt. Ook de consequenties van de uitvaardiging van een zodanig verbod zijn kennelijk in de hoogste partij-kringen onderwerp van bespreking geweest en in toenemende mate valt te bespeuren, dat men maatregelen voorbereidt en voorschrijft om het nadelig effect er van zo veel mogelijk op te vangen. Deze maatregelen hebben zowel de strekking om de partij zelve als de partij-bescheiden en de leden persoonlijk te beveiligen. Van de voorgeschreven maatregelen kunnen o.m. worden genoemd:

- 1e. de opdracht tot overbrenging van de leden-cartotheken van uit de districts-bureaux naar de woningen van als volkomen betrouwbaar beoordeelde, doch niet algemeen als partijlid bekende leden. Bekend is, dat in verschillende districten aan deze opdracht gevolg werd gegeven. Ter meerdere beveiliging werden deze cartotheken soms nog op gezette tijden weer naar andere woningen overgebracht.
- 2e. de opdracht tot overbrenging van de stencil-machines van uit de districts-bureaux naar woningen van vertrouwde leden, zulks met het oog op de mogelijkheid van de sluiting der districts-bureaux en eventuele verzegeling o.d. van de partij-pers. Ook deze opdracht werd ten uitvoer gelegd.
- 3e. het door de partij-secretaris P. de Groot tijdens het in Februari 1950 gehouden partij-congres bekend gemaakte verbod tot het noemen van de werkelijke namen van de sprekers, ter beveiliging van deze personen. Ook in het in "De Waarheid" opgenomen verslag van het congres mochten deze namen niet worden vermeld, teneinde aan de tegenstanders van de partij of aan de overheid de identiteit van de betrokkenen niet bekend te maken. Aan dit voorschrift werd sindsdien op andere bijeenkomsten niet steeds de hand gehouden, doch voor de in December 1950 te Amsterdam gehouden districts-conferentie werd het voorschrift weer in herinnering gebracht.

- 4e. het voor bepaalde arbeiders uit bepaalde industrieën (voornamelijk de metaal-industrie) uitgevaardigde verbod om, ter gelegenheid van de 1950-verkiezingen, in of aan hun woningen propaganda-biljetten aan te brengen.
- 5e. het besluit, aangenomen op het Februari 1950-congres, tot verdere decentralisatie van het partij-apparaat. De bestaande afdelingen moesten in verschillende onder-afdelingen worden gesplitst, van een zodanige omvang, dat het mogelijk werd, de leden-bijeenkomsten in de huiskamers van de aangesloten leden te houden. Deze maatregel was o.m. gegrond op de noodzaak tot beveiliging van de partij (grotere mogelijkheid tot ontdekking van ingedrongen, ongewenste personen). Aan de verplichting tot decentralisatie is tot nu toe in zeer onvoldoende mate gevolg gegeven. Nog zeer onlangs werd hierop in "De Waarheid" de aandacht gevestigd en opnieuw aangedrongen op splitsing van de afdelingen.
- 6e. de door het partij-bestuur aan alle districtsbesturen uitgevaardigde opdracht om alle leden te testen op betrouwbaarheid (defaitisme, Titoïsme, argeloosheid e.d.)

Het uitbreken van het Korea-conflict was oorzaak van een sterke intensivering der beveiligingsvoorschriften. Onmiddellijk nadien vaardigde het Partijbestuur aan de lagere partijinstanties en aan de mantelorganisaties, de E.V.C. inbegrepen, opdrachten uit tot vernietiging van die partij-bescheiden welke bewaring niet strikt noodzakelijk was en tot overbrenging naar veilige bewaarplaatsen van onmisbare bescheiden. Met adressen van leden moest zeer zorgvuldig worden omgegaan. Individuele leden mochten geen adressen-materiaal meer onder zich hebben. Indien voor het voeren van bepaalde acties namen en adressen moesten worden verstrekt, moesten deze na gemaakt gebruik weer ingenomen en vernietigd worden.

Dat de partij-leiding in die dagen zeer sterk rekening hield met de mogelijkheid van bijzondere regeringsmaatregelen blijkt ook uit het feit, dat er op aangedrongen werd, dat men zich verzekerde over de beschikking van z.g. duik-adressen. Bekend is dat voor de partij-secretaris de Groot naar een dergelijk adres gezocht werd in de provincies Groningen en Friesland.

Tot dien vestigden de voorgeschreven maatregelen sterk de indruk uitgevaardigd te zijn, hoofdzakelijk ter meerdere beveiliging van partij en leden. De nadien verkregen informatie en de aard van de maatregelen tonen duidelijk aan, dat de partijleiding het tot dan ingenomen standpunt op de 2e plaats heeft gesteld en thans de illegaliteitsgedachte op de voorgrond heeft geplaatst.

Mogelijk heeft hierbij tevens een rol gespeeld de indiening van het in partij-kringen als de "wet Teulings"

aangeduide wetsontwerp Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag.

Alle beveiligingsvoorschriften kunnen onverminderd van kracht blijven. De naleving er van is evenzeer noodzakelijk ten behoeve van hetgeen thans, binnen het raam van de illegaliteit wordt georganiseerd.

Een gevolg van een en ander is evenwel, dat het uiterst moeilijk blijkt te worden op streng vertrouwelijk terrein en niettemin voldoende hoog niveau inlichtingen te verkrijgen. Bij de voorbereiding van hetgeen de partij thans voor ogen staat, wordt een zeer strenge selectie toegepast ten aanzien van de in te schakelen personen en niet dan nadat gebleken is, dat een bepaalde figuur, inbegrepen zijn naaste omgeving, volkomen betrouwbaar is, komt hij/zij in aanmerking voor het verrichten van bepaalde taken of het bekleden van een bepaalde functie. De kring van ingewijden wordt zo klein mogelijk gehouden en het penetreren daarin wordt moeilijk en gevaarlijk. Vandaar dat inlichtingen over activiteit van de partij in een bepaalde richting thans als regel slechts van één zijde worden verkregen en bevestiging van de verkregen gegevens door informatie van andere zijde vrijwel uitgesloten is. De in de jaren 1940-1945 opgedane ervaring in het illegale werk, wordt merkbaar terdege benut.

Ook buiten ons land treffen communistische partijen voorbereidingen in de genoemde richting. Het te dien einde door de Belgische partij opgestelde werkschema, zou zijn gecopieerd van het Franse. Ook in Luxemburg werkt de communistische partij volgens dit voorbeeld. Het feit, dat de desbetreffende activiteit in de verschillende landen sinds ongeveer een half jaar waarneembaar is, doet het waarschijnlijk voorkomen, dat opdracht tot deze voorbereiding werd gegeven vanuit Moskou, c.q. door het Kominform en wel op een tijdstip kort na het uitbreken van het Korea-conflict.

Hieronder mogen enkele informaties worden gemeld, waaruit van de getroffen maatregelen blijkt.

- 1e. In een C.P.N.-afdeling in een middelgrote gemeente in het Oosten van het land werd een volledig, met name genoemd en dezerzijds bekend, bestuur gevormd, om in geval van illegaliteit, verder te kunnen werken. Daarbij werden namen genoemd van enkele zeer vooraanstaande C.P.N.-functionarissen, welke niet in die gemeente woonachtig waren. Het is nog niet bekend of deze laatstbedoelde personen landelijk in het illegale partij-apparaat zijn ingeschakeld, dan wel of zij, in geval van illegaliteit, in de bedoelde gemeente werkzaam zullen zijn. Dit laatste lijkt gezien het karakter van die gemeente en de belangrijkheid der betrokkenen, minder waarschijnlijk.
- 2e. In een grote gemeente moesten enkele C.P.N.-leden minder op de voorgrond tredende communistische leden van de E.V.C. bewerken, teneinde hen te animeren zitting te

nemen in een bestuur, hetwelk tot taak zou hebben bij een eventueel verbod van de C.P.N. zo goed mogelijk de partijwerkzaamheden voort te zetten.

- 3e. In een andere middelgrote gemeente, eveneens in het Oosten van het land werd door een drietal niet al te bekende partijleden zitting genomen in een "verzetsbestuur".
- 4e. Een afgevaardigde van het partijbestuur sprak in een vergadering, gehouden in een kleine gemeente in het Westen van het land, waar vertegenwoordigers van diverse westelijke districten aanwezig waren. Hij deelde mede, dat in alle gewesten van het land z.g. kernen moesten worden opgericht en dat "politieke werkers", niet als zodanig bekend staande, deze kernen moesten vormen. Mocht de partij verboden worden en/of de leden gearresteerd, dan zouden deze kernen de verdere partijopdrachten moeten uitvoeren.
- 5e. In hetzelfde gedeelte van het land bedoeld sub. 4e, werd na de daar bedoelde bijeenkomst opnieuw een vergadering belegd in een andere gemeente dan waar de eerste vergadering was gehouden. Thans sprak een lid van het partijbestuur, opnieuw over "kernvorming". De met de leiding van de kern belaste personen moeten zorg dragen, dat:
 - a. elke afdeling de beschikking krijgt over een bergruimte voor voedsel en "materiaal" (de aard van dit materiaal werd niet bekend);
 - b. elke afdeling de beschikking krijgt over een uiterst betrouwbaar adres voor koeriersdiensten en transport;
 - c. de afdelingsleden, welke een of meer vreemde talen beheersen, geregistreerd worden en dat hun namen, via de districts-secretarissen aan "Amsterdam" werden doorgegeven;
 - d. dat voor de partij onbetrouwbare elementen in de partij en zij, die, ondanks voortdurend contact met de partijleden het lidmaatschap nog niet hadden aangenomen, worden geregistreerd;
 - e. dat de leden persoonlijk voorbereidingen treffen en terloops naar onderduikadressen uitzien.
- 6e. Ongeveer een half jaar geleden werd vernomen, dat, in geval van uitvaardiging van een ambtenaren-verbod, getracht zou worden de "slachtoffers" in IJzeren-gordijn-landen te werk te doen stellen. Aanvankelijk leek dit bericht weinig aannemelijk, doch inmiddels werd bekend, dat ook in België aan deze mogelijkheid aandacht werd geschonken en dat daar reeds besprekingen werden gevoerd met de diplomatieke vertegenwoordigers uit die landen in Brussel.

Voorts werd vernomen, dat niet alle Nederlandse communistische bezoekers aan in Oost-Europa gehouden bijeenkomsten zouden zijn teruggekeerd. Enkel van hen zouden aldaar zijn achtergebleven om tot koerier te worden opgeleid, teneinde later het contact met de illegale partij te kunnen onderhouden. Bevestiging van dit bericht kon nog niet worden verkregen.

Het is nog niet mogelijk gebleken, aan de hand van de thans ter beschikking staande gegevens, een duidelijk beeld te vormen van de structuur, de werkwijze en de bezetting van het illegale partij-apparaat.

Van voorbereidingen om, in geval van een verschijningsverbod van "De Waarheid", inbeslagname of verzegeling van de communistische persen, in staat te zijn min of meer regelmatig, clandestien een communistisch blad te verzorgen en te verspreiden, is nog niet gebleken. In dit verband is nog slechts vermeldenswaard het hiervoor reeds gesignaleerde overbrengen van stencil-machines uit de districts-bureaux naar particuliere adressen.

Een ander punt dat enigszins in dit verband aandacht verdient, wordt gevormd door de maatregelen, voorbereid ter overneming van de leiding van bepaalde bedrijven. Kennelijk ligt de bedoeling welke aan deze voorbereiding ten grondslag ligt, in een nog verdere toekomst dan de overgang naar de illegaliteit, nl. om in staat te zijn de dan wenselijke stappen te kunnen doen in geval van een overname van de macht.

De belangstelling van de C.P.N. voor de bedrijven, met name de vitale, blijkt van tweeërlei aard te zijn, t.w.:

1e. Het normale partij-bedrijfswerk, waaronder is te verstaan het pozen om de invloed van de C.P.N. onder de bedrijfsarbeiders te vergroten, niet alleen met het oog op ledenwinning, en vorming van partij-afdelingen, maar ook met het oog op mogelijkheid tot ontketenen van stakingen. Het is duidelijk, dat men, teneinde elke gelegenheid om een actie te beginnen uit te buiten, zo goed mogelijk op de hoogte dient te zijn van alle in een bepaald bedrijf heersende toestanden, zowel op sociaal gebied als, bijv. op het terrein van de voorziening van werk (geplaatste orders e.d.).

2e. Het (geheime) streven van de C.P.N. om in staat te zijn de bedrijven onder eigen leiding te kunnen voortzetten, eventueel na de werkzaamheden vooraf voor kortere of langere tijd te hebben doen stagneren of stilleggen. Omtrent het bestaan van dit streven werden de laatste tijd enkele symptomen waargenomen.

Een vooraanstaand functionaris van de C.P.N. liet zich uit, dat "de bedrijfsgroepen (van de C.P.N.) moeten gaan zorgen, dat zij het bedrijf op ieder moment voor 2 of 3 weken stil kunnen leggen. Dit moet echter zodanig geschieden, dat de bedrijven door hen zelf in 2 à 3 uur of hoogstens een dag weer op gang gebracht kunnen worden." In enkele bedrijven zouden die groepen reeds voor hun taak klaar zijn. Genoemd werden: de Twentse textielfabrieken, de Hoogovens te Velsen,

de A.K.U. te Arnhem, Ede en Nijmegen, van Gelder's Papierfabrieken, Van Houten, de Gruijter, enkele brouwerijen en de havens. Het feit, dat ook de "havens" hierbij genoemd worden, doet enigszins vreemd aan. Van dezelfde zijde werd vernomen, dat de C.P.N. bezig was alle bedrijven te testen op hun waarde (voor de volkshuishouding en/of voor de oorlogvoering?), de personeelsbezetting, oppervlakte, productie en machinebezetting.

In een besloten districtsconferentie werd medegedeeld, dat de bedrijfsarbeiders de namen van de progressief denkende arbeiders in de bedrijven moesten doorgeven aan de partijleiding, opdat men bij acties of voor het verkrijgen van inlichtingen een beroep op hen zou kunnen doen.

Een vooraanstaand partijfunctionaris gaf de zeer geheime opdracht, na te gaan welke leden van het personeel van het waterleidingbedrijf in een bepaalde grote gemeente betrouwbaar waren te achten, hoe hun houding tijdens de bezetting was geweest en hoe de houding van de overige employé's zou zijn bij een eventuele machtsovername door de C.P.N..

Met ingang van Januari 1951 is voor toekomstig leidend bedrijfspersoneel een cursus georganiseerd.

In dit verband is nog vermeldenswaard het hierboven reeds gememoreerde beschermen van arbeiders in bepaalde bedrijven ter gelegenheid van de in 1950 gehouden verkiezingen.

Van verschillende zijden werd vernomen, dat de partij aan bepaalde personen opdraagt, pogingen aan te wenden om in bepaalde, met name genoemde bedrijven te werk te worden gesteld. Deze opdrachten worden niet alleen aan werkloze partijleden verstrekt, doch evenzeer aan arbeiders die vast in een ander bedrijf werkzaam zijn. Het bestaande dienstverband dient dan te worden verbroken.

De verkregen informaties, in groot verband gezien, kunnen er op wijzen, dat de C.P.N. verwacht t.z.t. de taak opgedragen te krijgen om de vitale bedrijven gaande te houden.

Het in het geheim voorbereiden van het illegale partijapparaat en het in eigen beheer voortzetten van de bedrijven, onderstreept nadrukkelijk het grote belang van de in de aanvang opgesomde beveiligingsmaatregelen. Het is vanzelfsprekend, dat deze steeds scherper worden.

Ook van buiten onze grenzen werden nieuwe voorschriften te dien aanzien bekend, min of meer overeenkomende met C.P.N.-maatregelen.

De op de Belgische partijvoorzitter Lahaut gepleegde moord was daar aanleiding tot uitvaardiging van nieuwe beveiligingsmaatregelen, te onderscheiden in:

- a. maatregelen ter bescherming van gebouwen en lokalen en van de zich daar bevindende militante leden, en
- b. maatregelen ter bescherming van vooraanstaande leden persoonlijk, waar zij zich ook bevinden.

- 7 -

Het Belgische partijbureau dient sindsdien permanent door een groep van 4 à 5 personen bewaakt te worden, terwijl de bescherming van belangrijke functionarissen bij stakingen, meetings, vergaderingen e.d. aan speciale brigades is opgedragen.

Van ongeveer hetzelfde tijdstip dateren opdrachten van de C.P.N. tot formatie van orde- en lijfwachten, resp. ter handhaving van de orde op vergaderingen en ter bescherming van het hoogste kader. Ondanks het herhaald herinneren aan de verstrekte opdrachten is nog niet gebleken, dat daaraan veel gevolg gegeven wordt.

Het toezicht op bezoekers van besloten bijeenkomsten van de C.P.N. schijnt de laatste tijd wel weer strenger te worden uitgeoefend (alleen toegang op vertoon van partij-boekje, dat schuld vrij moet zijn), terwijl ook de vergaderplaatsen zelve kritischer worden bekeken (vergaderverbod voor de Waarheidswinkels).

In de eerste jaren na de bevrijding kende de C.P.N. geen geheime leden. Hoewel over het bestaan van een dergelijk lidmaatschap de informatie ook thans nog schaars is, kan niettemin wel worden aangenomen, dat men het vroegere standpunt, dat iedereen voor zijn inzichten openlijk moest durven uitkomen en zich derhalve ook normaal als lid van de C.P.N. kon doen inschrijven, thans min of meer laat varen, zij het misschien niet openlijk.

Vernomen werd, dat in een district in Westelijk Nederland een bepaalde functionaris belast werd met de registratie van de geheime leden. Tevens werd vernomen, dat men bepaalde personen, op wier medewerking voor partijdoeleinden men bijzonder prijs stelt en die zich voor inschrijving als lid aanmelden, adviseert deze aanmelding achterwege te laten en als niet-aangesloten bij de partij toch hun steun daaraan te verlenen. Het is niet uitgesloten, dat deze personen in het bijzonder worden benut voor het voorbereiden van bepaalde werkzaamheden voor het geval de partij genoodzaakt zal zijn over te schakelen op een ondergronds apparaat, dan wel voor het inwinnen van inlichtingen ten aanzien van zaken voor welke de partij de laatste tijd bijzondere belangstelling aan de dag legt.

Volgens een bericht, waarvan nog geen bevestiging kon worden verkregen, zouden voor de illegaliteits-voorbereidingen ingeschakeld zijn de vooraanstaande communisten Frits Reuter en Ko Misdom en tevens de wegens zijn slechte gezondheidstoestand tijdelijk non-actieve partijvoorzitter Gerben Wagenaar. Hoewel de inschakeling van laatstgenoemde wellicht minder logisch mag schijnen, kan daartegenover worden gesteld, dat men zich in de figuur van Wagenaar verzekerd heeft van de medewerking van een man die tijdens de bezetting zijn sporen in het illegale werk heeft verdiend en die op leidinggevend niveau in dergelijke omstandigheden alle knepen kent. Zijn inactiviteit in het openbare partijleven op grond van zijn slechte gezondheid dient dan mogelijk slechts ter bemanteling van zijn heimelijke werkzaamheden.

10.1.1951